

Пучковська І. Й.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права № 1 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРО ОСОБИСТІ ТА РЕЧОВІ ВИДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Види забезпечення виконання зобов'язання застосовуються у договірних відносинах з метою захисту прав кредитора на випадок, коли їх встановлення, стимулюючи боржника до належного виконання зобов'язання, не відвернуло порушення договору.

В залежності від того, яким чином здійснюється захист порушених прав кредитора у разі порушення договірних зобов'язань боржником розрізняються речові та особисті види забезпечення виконання зобов'язань.

Особисті види забезпечення виконання зобов'язань передбачають захист майнових інтересів кредитора завдяки діям третьої особи – поручителя чи гаранта, як осіб, відповідальних за порушення зобов'язання боржником.

Поручитель відповідає перед кредитором в тому ж обсязі, що і боржник, включаючи сплату основного боргу, процентів, неустойки, відшкодування збитків (ч. 2 ст. 554 ЦК), а обов'язок гаранта перед кредитором обмежується сплатою суми, на яку видано гарантію (ч.1 ст. 566 ЦК).

Після задоволення майнових інтересів кредитора, викликаних порушенням боржником забезпеченого порукою чи гарантією договору, поручитель та гарант мають право повернути за рахунок боржника сплачені ними кредитором суми. Згідно з ч.2 ст. 556 ЦК до поручителя, який виконав зобов'язання, забезпечене порукою, переходять усі права кредитора у цьому зобов'язанні, в тому числі й ті, що забезпечували його виконання, а відповідно до ч.1 ст. 569 ЦК гарант має право на зворотню вимогу (регрес) до боржника в межах суми, сплаченої ним за гарантією кредитором.

Отже захист порушених прав кредитора при застосуванні особистих видів забезпечення виконання зобов'язання відбувається завдяки зверненню кредитора до третіх осіб з вимогою виконати грошове зобов'язання, порушене боржником; виконання третіми особами порушеного боржником грошового зобов'язання; відшкодування сплачених кредитором третіми особами грошових сум за рахунок боржника.

Речові види забезпечення виконання зобов'язань передбачають захист майнових інтересів кредитора за рахунок певного майна(речі). Це речове право кредитора звернути стягнення на чужу річ, реалізація якого пов'язана виключно з порушенням боржником забезпеченого зобов'язання.

В ЦК речові види забезпечення виконання зобов'язань представлені заставою (ст.572 ЦК) та притриманням (ст.597 ЦК).

Застава, як речовий спосіб забезпечення виконання зобов'язання, надає право кредитором-заставодержателю у разі невиконання боржником зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника.

Заставадавець, як правило, виступає сам боржник, але ним може бути і майновий поручитель – третя особа, що передає своє майно з метою забезпечення виконання зобов'язання боржником.

Реалізація права застави безпосередньо пов'язана із порушенням боржником забезпеченого заставою договору. Вона відбувається шляхом звернення стягнення на заставлене майно за рішенням суду (в якості загального правила); на підставі виконавчого напису нотаріуса (щодо нотаріально посвідчених договорів застави) та наступного продажу предмета застави з публічних торгів. Позасудовий порядок звернення стягнення на заставлене майно сторони можуть встановити в договорі застави або в спеціальному договорі про задоволення вимог заставодержателя за взаємною домовленістю. Такий порядок може передбачати передачу заставодержателю права власності на заставлене майно в рахунок виконання основного зобов'язання або право заставодержателя від свого імені продати заставлене майно будь-якій особі на підставі договору купівлі-продажу у встановленому законом порядку.

За рахунок заставленого майна кредитором-заставодержателем здійснюється задоволення своєї вимоги, викликані порушенням забезпеченого зобов'язання, в повному обсязі, що визначається на момент фактичного задоволення, включаючи суму основного боргу, проценти, а у випадках, передбачених законом чи договором – неустойку, витрати на утримання заставленого майна, а також витрати, понесені в зв'язку з пред'явленням вимоги (ч.2 ст. 589 ЦК).

Закріплений у § 7 гл. 49 ЦК речовий спосіб захисту прав кредитора під назвою «Притримання», складається з: 1) права кредитора притримати річ, що підлягає передачі боржникові або особі, вказаній боржником, до виконання боржником простроченого зобов'язання щодо оплати цієї речі або відшкодування кредиторів пов'язаних з нею витрат та інших збитків (ст.594 ЦК), що охоплюється поняттям міри оперативного впливу та 2) права кредитора задовольнити свою вимогу з вартості притримуваної речі шляхом звернення на неї стягнення за рішенням суду, якщо боржник все ж таки не виконає порушене зобов'язання (ст.597 ЦК), що відноситься до речових видів забезпечення виконання зобов'язання.

Звернення стягнення на притримувану кредитором річ та її реалізація відбувається за правилами, передбаченими для звернення стягнення та реалізації предмета застави (ст. 591 ЦК).

Отже захист прав кредитора у договірних зобов'язаннях завдяки речовим видам забезпечення виконання зобов'язання відбувається завдяки самотійним діям кредитора по зверненню стягнення на заставлене майно (боржника або майнового поручителя) або притримувану річ боржника, що на момент порушення боржником зобов'язання, знаходилася у володінні кредитора на законній підставі.